

Bogdán Péter: Roma Mentor Projekt

Műterem

A Budapesti Nyílt Társadalom Intézet (Open Society Institute) a 2006/2007-es tanévben indította el a Pressley Ridge¹-dzzsel együttműködve kísérleti jelleggel a Roma Mentor Projekt című vállalkozását annak a Roma Kulturális Programnak a keretében, amelynek fő célkitűzése „a roma kulturális és társadalmi identitás művészetén és kultúráján keresztül történő² feltárása és kutatása, illetve azok segítségével a roma kultúra befogadtatása és elismertetése, a többség cigánysággal szembeni attitűdjének megváltoztatása.

A roma diákokat célzó, immáron három éve tartó kísérlet „fő célja, hogy támogassa a gyerekeket önismeretük és önbizalmuk fejlesztésében, hogy szélesítse ismereteiket a roma kultúráról, valamint, hogy alkalmat teremtsen arra, hogy a gyerekek felhőtlenül jól érezhessék magukat jól ismert roma személyiségek társaságában”.³

A 2006/2007-es tanévben huszonegy gyerekcsoport vett részt a Roma Mentor Projektben az ország különböző területeiről, köztük az az arnóti Weöres Sándor Általános Iskola is, ahol Némethné Végh Judit pedagógus kollégám mellett, vele együttműködve mentorkodtam.

Az arnóti Weöres Sándor Általános Iskola jó kísérleti terepnek bizonyult a kezdetekkor is. Némethné Végh Judit vezetésével a 2006/2007-es tanévben már hetedik éve működött az a tehetséggondozó program Arnóti Roma Együttes néven, amely a kistélepülés alsó és felső tagozatos roma gyermekeinek tánchagyományait akarta megőrizni és ápolni a heti rendszerességgel tartott táncklub és fellépések keretében, ezért a már meglévő tehetséggondozó foglalkozások továbbfejlesztését, kiegészítését jelentette az a Roma Mentor Projekt, amely a 2006 tavaszán kiírt pályázat szerint azt célozta meg, „hogy roma származású gyerekek ismerkedjenek meg roma származású értelmiségi fiatalokkal, akik pozitív mintaként szolgálhatnak nekik, gyarapíthatják a gyerekek tudását, erősíthetik bennük a tanulás, az egyéni haladás fontosságát”.⁴

A Roma Mentor Projekt által megszabott keretek szerint – az alkalmanként egy mentoradatbázisból meghívható vendégmentorral szemben – állandó mentor voltam, és ennek megfelelően havonta két alkalommal kellett találkoznom a mentorált cigány gyerekekkel cigány értelmiségiként, míg az nem volt megszabva, hogy a kötelező óraszámom felül, díjazás nélkül hányszor találkozom velük.

A program indításakor azzal az alapvető problémával találtuk szembe magunkat, amit a Roma Mentor Projekt pályázati kiírása is sejtetett, hogy a mentorálandó roma gyermekek nem tudtak semmit a cigány történelemről, a cigány irodalomról, képzőművészetről, a romák médiabeli és politikai szerepéről, nem voltak példaképeik, mert nem ismerték azokat a vezető roma értelmiségieket, akik motiválhatták volna őket abban, hogy messzebbre is tudjanak tekinteni a

nyomorúságuk határain, de még problematikusabb volt, hogy a mentorálandó gyerekek mellett nem volt olyan szakember, aki ezt a tudást át tudta volna adni nekik, s aki el tudta volna mondani azt is, hogy a számléltrát végigjárva, a különböző élethelyzetekben milyen nehézségekkel találkozhat egy roma gyermek, ha el akar érni valamit az életben. Azaz gyakorlatilag sem a roma diákok, sem a mellettük álló pedagógusok kezében nem volt olyan eszközrendszer, amelynek segítségével elhelyezhették volna magukat abban a képzeletbeli koordinátarendszerben, amit az élet jelent, s ahol meg kellene tanulni egyszerre magyarként és romaként teljes értékű életet élni, pozitív, komplexusoktól mentes világképet kialakítani. Ezért egyértelmű volt, hogy ezt a fajta tudást és életvezetési tanácsadást cigány értelmiségiként nekem kell realizálni a megfelelő pedagógiai és egyéb szemléltető eszközökkel.

2006. november 6. és 2007. június 9. között tizenhat alkalom kínálkozott a Roma Mentor Projekt keretei szerint arra, hogy a szóban forgó problémákat megpróbáljuk orvosolni, de a gyakorlatban tizenkilenc foglalkozást valósítottunk meg, mert Némethné Végh Judittal – elsősorban a tehetséggondozó program kapcsán – úgy ítéltük meg, hogy a mentorált gyermekek fejlődésére jó hatással lehet bizonyos esetekben, ha többször találkoznak velem, mint ahogyan az a program előírásai szerint kívánatos lett volna.

A 2006 novembere és 2007 júniusa közötti nyolc hónapban, miközben folyamatosan működött az Arnóti Roma Együttes tehetséggondozó program, erőteljesen arra koncentráltunk, hogy a mentorált – alsó és felső tagozatos – roma gyermekekkel – a roma történelem, irodalom, képzőművészet és értelmiségi világ megismertetése által – elsajátíttassuk azokat a kompetenciákat, amelyek segítségével magabiztos, öntudatos, pozitív jövőképpel rendelkező gyermekek válhatnak belőlük, vagy legalábbis elmozdulhat a személyiségfejlődésük ezen irányba.

A Roma Mentor Projekt arnóti próbája során foglalkoztunk a különböző roma zenékkal, táncokkal, a cigány képzőművészettel Közép-Kelet Európában, a romák egyetemes és magyarországi történetével az Őshazától a XX. századig, de a témakörök között ott szerepelt az internetes roma média és a *Kik vagyunk mi?* tárgykör is. Mindettől azt reméltük, hogy olyan komplex képet ad a mentorált gyermekeknek önmagukról, amelynek segítségével el tudják magukat helyezni a világban.

A mentorálás során különös figyelmet fordítottam arra, hogy a diákjaim megértsék a roma holokauszt fontosságát és a romák kommunizmus alatti történetét, mert meggyőződésem, hogy enélkül nem érthetik meg a jelen valóságát, amit szintén ízekre szedtünk. Utána megpróbáltam megmutatni a kitörési pontokat azzal, hogy hosszabb beszélgetéseket szántunk arra, hogy az iskola mire való, miért érdemes tanulni, milyen anyagi és viszonylagos jóléti következményei lehetnek annak, ha egyre magasabb szintig jutnak el az iskolarendszerben.

A kísérleti program keretében nemcsak a hagyományos pedagógiai módszerekkel éltünk. A foglalkozásokon hallottakat megpróbáltuk átültetni a gyakorlatba is olyan módon, hogy szerveztünk egy budapesti kirándulást, ahol a mentorált roma gyermekek megismerkedhettek a Romaversitas Láthatatlan Kollégium egyetemistáival, főiskolásaival, akiktől első kézből kaphattak információkat arra vonatkozóan, hogy milyen kínok, szenvedések árán jutottak be a felsőoktatásba, mennyi hányattatás között, ugyanakkor milyen előnyöket élveznek a jelenben a hasonló korú sorstársaikhoz képest.

A diákjainknak bepillantást engedtünk a Roma Polgárjogi Alapítvány és a Rádió C életébe is, amelynek során a roma polgárjogi küzdelemmel és a roma médiával, a roma értelmiségi élettel szembesülhettek a gyakorlatban, de nem hagytuk ki a Roma Holokauszt Emlékművet sem. Egy külön út keretében a tiszadobi Andrassy-kastélyban megtekintettük és elemeztük Péli Tamás *A cigányság és magyarság összefonódó történetének jelenetei* című pannóját. Így próbáltuk elérni azt, hogy a kísérleti programban résztvevő gyerekek meg tudják határozni, kik is ők, hol a helyük a világban, és kik is lehetnek, ha akarnak, és egy kis szerencsésük van.

A 2006/2007-es tanévben a Roma Mentor Projekt az Arnóti Roma Együttes nevű tehetséggondozó programmal ötvözve olyan komplex identitáserősítő, a világra ablakot nyitó kísérleti vállalkozássá vált, amelynek sikeressége, eredményessége többé-kevésbé mérhetővé is vált a kísérleti év végére, amennyiben a mentorált gyermekek első helyezést értek el a taktaszadai kulturális seregszemlén, sikeres fellépésük volt Szikszón és Aszalón a mentor zenei közreműködésével, s amennyiben a résztvevők közül – akiknek a száma tizenöt és harmincöt között váltakozott – tizenkilencen kitöltöttek egy kérdőívet.

A kérdőívből az derül ki, hogy a gyermekek a legjobban azt a budapesti kirándulást élvezték, amelynek során a gyakorlatban is megismerkedhettek mindazzal, amit elméletben hallottak, s többekre kifejezetten nagy hatással volt a Rádió C-ben látott munka. De az is megállapítható, hogy döntő többségükben olyan foglalkozásokat akarnak választani a jövőben (pincér, táncos, masszőr, bádogos, tanár, kőműves, buszsofőr, festő, futballista, varró, boltos), amely körülbelül középfokú végzettséget vagy valamilyen egyéb – az általános iskolán túli – tanulmányi teljesítményt igényel.

A tizenkilenc gyermekből tizenhét – saját bevallása szerint – szívesen vett részt a foglalkozásokon, tizenhét úgy érezte, hogy jó kapcsolatot alakított ki a mentorral, szintén tizenhét úgy érezte, hogy tanult valamit a mentortól, tizenhárom diák azt jelölte be, hogy pozitívabb a jövőképe, mint a mentorfoglalkozások előtt, tizenhét azt írta, hogy tanult valami újat a mentortól, tizenkilenc jól érezte magát a foglalkozásokon, tizenhét magához közelebb állónak gondolta a roma történelmet, tizenkilenc azt mondta, hogy a mentor segítette a jövőjén gondolkodni, és tizenkettő azt jelölte be, hogy tett olyat a foglalkozásokon, amire büszke.

A Roma Mentor Projektnek a 2006/2007-es tanévben az arnóti Weöres Sándor Általános Iskolában Némethné Végh Judittal megvalósított kísérlete – véleményem szerint – nem volt sikertelen, amennyiben a kérdőíves válaszok azt mutatják, hogy a program végén a mentorált diákok jobban tudtak tájékozódni az élet különböző területein, magabiztosabbak voltak, pozitívabb jövőképpel rendelkeztek, mint korábban.

A 2008/2009-es tanévben a Pressley Ridge helyett a Bhim Rao Egyesület⁵ kivitelezésében került sor a kísérleti program folytatására, de ezúttal csak tíz gyermekcsoporttal, mivel a Roma Mentor Projekt költségvetését több vonalon is csökkenteni kényszerült a Budapesti Nyílt Társadalom Intézet.

A pedagógiai kísérlet harmadik évében a budapesti Wesley János Óvoda, Általános Iskola és Szakiskolában – az eredeti mentor váratlan külföldi elfoglaltságai miatt – mentorváltásra és – egyéb okok miatt – tanárváltásra is sor került, amelynek keretében engem és a tanintézmény pedagógus asszisztensét, Bedő Boglárkát kértek fel arra, hogy a Roma Mentor Projektet tovább vigyük, így az előírt tizenhat foglalkozásból tízet közösen vezettünk le. Néhány esetben a Wesley János Óvoda, Általános Iskola és Szakiskola egyik pedagógusa, Iványi Júlia szintén bekapcsolódott a munkánkba.

Az általam mentorált időszak alatt foglalkoztunk az internetes roma honlapokkal, a média fogalmával, a szerkesztő feladataival, a különböző iskolai bizonyítványok hasznával, roma művészekkel, művészetekkel, mai roma szervezetekkel, intézményekkel, *Az élet szép* és a *Kóristák* című filmekkel, volt egy kirándulás a Margitszigetre és az ottani Vadasparkba, s egy másik a budai várba, ahol megtekintettük a várnegyedet, a Halászbástyát, bemutattuk a Nemzeti Galériát, az Országos Széchényi Könyvtárat és az Országos Levéltárat.

Programkínálatunkat színesítette az, hogy a gyermekeink kéthetente rendszeres kézműves foglalkozásokon vehettek részt, ahol megtanulhatták az együttműködést a gyakorlatban, a csoportban való gondolkodást egy olyan szakember, Csiki Lóránt közreműködésével, akinek kitűnő érzéke volt ahhoz, hogy a felmerülő magatartásbeli problémákat kezelje, ezáltal egyben elősegítve a gyermekek pozitív irányban történő szocializációját.

A Budapesti Nyílt Társadalom Intézet a harmadik tanév végén is kitöltetett egy kérdőívet a gyermekekkel. Többek között arra voltak kíváncsiak, hogy a projekt végére a gyermekek mennyire tartották fontosnak, illetve mennyire tartották esélyesnek, hogy jó munkájuk, karrierjük legyen, hogy egyetemet végezzenek, jól keressenek a jövőben, hogy kényelmes otthont tudjanak biztosítani a családjuknak, hogy jó házasságuk vagy hosszan tartó párkapcsolatuk legyen, hogy jó kapcsolatuk legyen a szüleikkel, gyámjukkal nevelőikkel vagy a társukkal, gyerekeikkel, barátaikkal, illetve, hogy ne kerüljenek összeütközésbe a törvénnyel, és kerüljék a drog- és alkoholfogyasztást.

A 2008/2009-es tanévben Bedő Boglárkával – a rendelkezésünkre álló idő alatt – próbáltam valami hasonlót megvalósítani, mint az első kísérleti évben Arnóton, de korántsem sikerült olyan mélységeket elérni, mint a borsodi kistélepülésen, mert három hónappal kevesebb állt a rendelkezésemre, s közel ötven százalékkal csökkent a gyerekekre fordítható keretösszegünk is, ugyanakkor – véleményem szerint – nagy pedagógiai tartalékok vannak ebben a projektben, ezért vissza kellene állítani az eredeti költségvetést, vagy inkább még ahhoz képest is emelni, amibe az államnak is be kellene kapcsolódnia ugyanúgy, mint ahogyan átvette – a romák esetében – a Soros Alapítvány ösztöndíjazási kezdeményezését is.

Véleményem szerint a kísérleti program kapcsán – több más összetevő mellett – azzal is szembe kell nézni, hogy minél sikeresebb a Roma Mentor Projekt, annál több kérdést vet fel a magyar oktatási rendszerrel kapcsolatban, amennyiben az eredményei egyértelművé teszik a magyar pedagógusképzés számára, hogy hiányosságai vannak. Hiszen a kísérleti programra nyilván azért volt igény a 2006/2007-es tanévben – és 2008/2009-re immáron a harmadik tanévben is –, mert nemcsak az anyagi eszközök hiányoznak az iskolákból a roma gyermekek megsegítéséhez, de az a tudás is, ami az egyszerre magyar és egyszerre roma értelmiségiek fejében benne van. Ez egy kissé tragikomikus, mert a Roma Mentor Projekt tulajdonképpen arra szolgál ebből az aspektusból, hogy megfizesse a munkáját azoknak a cigánymagyar értelmiségieknek, akik kettős identitásukból adódóan – pénz nélkül is – magukba szívják minden olyan tudást, amely segít nekik megérteni és megtanulni a – roma etnikummal évszázadok alatt egybemosódott – szegénység szocializációs mechanizmusait ahhoz, hogy azokat etnicitástól mentes pedagógiai problémaként tudják megoldani, illetve a roma kulturális értékeket ahhoz, hogy a másik identitásukat is értéknek tudják megélni. Azaz a Roma Mentor Projekt azzal szembeállítja a hazai tanárképzést, hogy jelenleg nem küldenek ki a magyar felsőoktatásból olyan pedagógusokat, akik – romológiai ismeretekkel felvértezve – birtokában lennének annak a tudásnak, amelynek révén segíteni tudnának bármelyik kettős identitású

cigánymagyar gyermeknek abban, hogy a bikulturalizmusát értéként élje meg, s el tudja magát helyezni a világban úgy, hogy a szegénységéből fakadó szocializációs gondjait pedagógiai problémaként, s ne cigánykérdésként azonosítsa a mellé kirendelt tanár.

A szerző e-mail címe: bogdanp@freemail.hu

- [1.](#) "A Pressley Ridge több mint 170 éve segít hátrányos helyzetű gyerekeket abban, hogy örömet találjanak az életben, egészségessé és hatékonyvá váljanak, és megtalálják maguk számára azt a helyet a társadalomban, ahol sikeresek lehetnek." Szolgáltatásaik "között szerepel oktatás, átmeneti terápiás nevelőszülői ellátás, bentlakásos programok, családnál nyújtott szolgáltatások, valamint képzés, tanácsadás és értékelés Magyarországon, Ukrajnában és a kelet-európai régióban, valamint Portugáliában és az USA-ban." (*Roma Mentor Projekt – Mentor Adatbázis*, Open Society Institute és Pressley Ridge, Budapest, 2008, 4. o.)
- [2.](#) *Roma Mentor Projekt – Mentor Adatbázis*, Open Society Institute és Pressley Ridge, Budapest, 2008, 2. o.
- [3.](#) Uo.
- [4.](#) Némethné Végh Judit: *Tartalmi beszámoló – OSI Mentor Projekt*, Arnót, 2007, 1. o.
- [5.](#) „A Bhim Rao Egyesület kiemelten közhasznú társadalmi szervezet, amely 2002-ben jött létre. Az Egyesület alapvető célja a hátrányos helyzetű cigány és nem cigány fiatalok általános iskolából középiskolába, illetve középiskolából a felsőoktatás intézményeibe való bejutásának, valamint ezen intézményekben való sikeres helytállásának elősegítése és támogatása... A Bhim Rao Egyesület a célcsoport hatékony oktatási és képzési tájékoztatását, intézményi kapcsolatfelvételét, felzárkóztatását segíti, illetve kulturális és szabadidős programok szervezését vállalta fel. Küzd a diszkrimináció, a hátrányos megkülönböztetés és a szegregáció ellen.” (*Roma Mentor Projekt – Mentor Adatbázis*, Open Society Institute és Pressley Ridge, Budapest, 2008, 4. o.)

Könyvészet

A szerzőről:

[Bogdán Péter](#)

Forráscím: http://www.tani-tani.info/094_bogdan